ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA
VOL. XI, 7 SECTIO G 1964

Z Katedry Prawa Państwowego UMCS
Kierownik: prof. dr Andrzej Burda

Stanisław PONIATOWSKI

Pojęcie i zakres gospodarki komunalnej w PRL

Понятие и содержание функций коммунального хозяйства

La notion et l'étendue de la fonction de l'économie communale dans la République Populaire de Pologne

I

W literaturze zachodnio-europejskiej, podobnie jak w polskiej okresu międzywojennego, pojęcie gospodarki komunalnej było węzłowym pojęciem samorządu terytorialnego.

Wielka Rewolucja Francuska zniosła nieograniczoną władzę monarchy, obaliła państwo policyjne odmawiające jednostce jakichkolwiek roszczeń względem państwa i przyznała jej „prawa naturalne", przyrodzone, niezależne od praw stanowionych, bo wypływające z samej natury. Przez analogię prawa te zostały przyznane także rzekomo naturalnym i odwiecznym, elementarnym związkom terytorialnym — komunom, gminom.[1] W ten sposób, obok zagwarantowanych praw jednostce wobec władzy państwowej, powstają prawa związków komunalnych. A ponieważ gmina, jako skupisko ludzkie, jest zjawiskiem analogicznym do państwa, przyznaje się jej uprawnienia władcze dla urzeczywistniania jej praw. Uznaje się ją za podmiot władzy.[2]

Ten stan rzeczy znajduje swoje odbicie w ustawie z dnia 14 XII 1789 r., która władzę gminną *(pouvoir municipal)* podnosi do rangi czwartej

[1] Por. J. Panejko: *Geneza i podstawy samorządu europejskiego,* Wilno 1934, s. 23.

[2] H. Dembiński: *Osobowość publiczno-prawna samorządu,* Wilno 1934, s. 139.

władzy, obok trzech innych; władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądownictwa, lecz przysługującej nie państwu a gminie.[3]

Chociaż we Francji samodzielne prawa gmin nie utrzymały się (zniesione przez dyktaturę napoleońską), to jednak nauka o *pouvoir municipal* wywarła poważny wpływ na ustawodawstwo innych krajów kontynentu europejskiego, w szczególności Belgii, Austrii oraz niektórych krajów niemieckich.[4]

W Niemczech, na tle reakcji przeciw absolutnej władzy państwowej, w oparciu o doktrynę praw naturalnych, powstała teoria wolności gminy.[5] Głosiła ona, że gmina jest związkiem naturalnym, starszym od państwa i niezależnym od niego. Państwo zaś jest tylko federacją gmin, i nie gmina od państwa, ale państwo od gmin wywodzi swe prawa. Gmina jest więc według tej teorii instytucją równą państwu i mającą swój własny zakres działania. Reminiscencje tej teorii znajdujemy w konstytucji frankfurckiej z 1849 r. i austriackiej.[6]

Samo pojęcie „samorząd" w nauce prawa pojawiło się w XIX w. w literaturze niemieckiej. Określenie samorząd było tam równoznaczne z pojęciem *„Selbstverwaltung"*, pod którym rozumiano administracyjne urządzenia gminy.[7] Jellinek uważa, że słowo to powstało ze skrócenia słów *„Selbständige Verwaltung"*, których użyto na określenie prawa gminy do swobodnego zarządu jej majątkiem.[8]

Do rozpowszechnienia zaś tego pojęcia w nauce niemieckiej przyczynił się Gneist.[9] Przeniósł on mianowicie w zupełnie dowolny sposób angielskie pojęcie *„Selfgovernment"* na całkowicie odmienne instytucje pruskie nazywając je *„Selbstverwaltung"*. Gdy w Anglii pojęcie *„Selfgovernment"* oznacza formę rządu państwa na czele z parlamentem i używa się go na oznaczenie w ogóle całokształtu angielskiej organizacji państwowej, to w Niemczech pojęcie to nie ma jednego odpowiednika, a jego sens obejmuje w zasadzie trzy pojęcia niemieckie: *„Selbstgesetzgebung"*, *„Selbstregierung"* i *„Selbstverwaltung"*.[10]

Natomiast w nauce i literaturze francuskiej termin samorząd nie jest znany. Dla określenia instytucji samorządu używa się tam terminu

---

[3] J. Starościak: *System organizacyjny administracji polskiej*, z. 2, Warszawa 1949, s. 108.

[4] Por. Z. Grelowski: *Samorząd specjalny*, Katowice 1947, s. 27.

[5] A. Raffeck: *Staatsrecht der konstitutionallen Monarchie*, t. III, 1840, s. 27.

[6] Grelowski: *op. cit.*, s. 27.

[7] G. Jellinek: *Allgemeine Staatslehre*, 1914, s. 629.

[8] Por. *L. c.*

[9] Grelowski: *op. cit.*, s. 9.

[10] Bornhak: *Grundriss des Verwaltugsrechts in Preussen und dem Deutschen Reiche*, Leipzig 1925, s. 26.

„décentralization", który odpowiada pojęciu *pouvoir municipal*, a które przeciwstawiano pojęciu centralizacji, dla podkreślenia granic uprawnień gminy.[11] Niewątpliwie termin ten jest najodpowiedniejszym dla określenia instytucji samorządu, albowiem odpowiada on istocie samorządu jako zdecentralizowanej formie wykonywania administracji państwowej w państwie współczesnym.

Stosunkowo późne pojawienie się w literaturze prawniczej pojęcia samorząd wynikało z powolnego rozwoju historycznego instytucji samorządowych. Dopiero rozwój państwa prawnego, pociągający za sobą rozkwit prawa administracyjnego i instytucji samorządowych, spowodował powstanie i świadomy rozwój literatury i teorii samorządowej, u podstaw której legła nauka o gminie.[12] Gmina bowiem w rozwoju współczesnego samorządu europejskiego zajmowała zawsze i zajmuje nadal czołowe miejsce. Stanowi ona także centralny punkt, wokół którego skupia się zasadnicza problematyka nauki o samorządzie.[13] Z faktu zaś, że najstarszą i podstawową jednostką samorządu terytorialnego była właśnie gmina — komuna, określenie komunalny rozciągnięto na cały samorząd terytorialny,[14] z wyłączeniem innych rodzajów samorządu. Ogół zaś spraw, które w ustroju danego państwa, w zależności od aktualnych warunków politycznych należały do zakresu działania samorządu, zyskuje przez to miano komunalnych, a gospodarkę gminy określa się terminem „gospodarka komunalna". W ustroju kapitalistycznym, pojęcie gospodarki komunalnej pokrywa się z pojęciem gospodarki samorządowej.[15]

Określenie „gospodarka komunalna" na grunt polski przeniknęło z języka niemieckiego na skutek dosłownego tłumaczenia słowa *„Kommunalwirtschaft"*, którego tam używano właśnie na oznaczenie gospodarki samorządowej w ogóle.[16]

Ponieważ naturalna logika wydarzeń sprawiła, że gospodarka komunalna obejmowała sprawy związane najbliżej ze współżyciem ludzi w osiedlu, to najczęściej stosowanym określeniem zakresu działania gospodarki samorządowej w praktyce państw kapitalistycznych było stwierdzenie, że do zakresu jej działania należy w zasadzie wszystko to, co zmierza do podniesienia dobrobytu materialnego, kultury i zdro-

---

[11] Panejko: *op. cit.*, s. 15.

[12] Grelowski: *op. cit.*, s. 9.

[13] Panejko: *op. cit.*, s. 4.

[14] M. Jaroszyński: *Prawo administracyjne, część IV*, Warszawa 1953, s. 114.

[15] M. Jaroszyński: *Polskie prawo administracyjne, część szczegółowa*, z. 1, Warszawa 1957, s. 84.

[16] Jaroszyński: *Prawo administracyjne...*, s. 115.

wotności mieszkańców.[17] Ujmowanie w ten sposób zakresu działania samorządu powoduje, że gospodarka komunalna swym zasięgiem obejmuje przedmiotowo bardzo różne dziedziny. Na przykład w Polsce w okresie międzywojennym zakres ten obejmował obok pewnych zadań z dziedziny pomocy społecznej, ochrony zdrowia, szkolnictwa powszechnego, wychowania fizycznego, także takie dziedziny jak: zadania zabudowy terenu, rozwój komunikacji miejscowej, odprowadzanie wód gruntowych, dostarczanie wody do picia, usuwanie nieczystości [18] itp.

Kryterium pozwalającym objąć tak różnorodne dziedziny działalności gospodarczej pojęciem spraw komunalnych, staje się podmiot gospodarujący, którym jest samorząd, wykonujący swe funkcje gospodarcze samodzielnie i na własny rachunek. To sprawia, że pojęcie gospodarki komunalnej w tym znaczeniu stanowi kategorię formalno-prawną i jest związane z określoną formą własności, a nie treścią działania.[19]

Do chwili wydania ustawy z 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej, istniał i działał w Polsce Ludowej samorząd terytorialny. Istniała także i koncepcja przeciwstawiania administracji rządowej — administracji samorządowej. Przeciwstawienie to także wskazywało na odrębność podmiotów gospodarujących; państwo i terytorialne związki komunalne.[20]

Zniesienie samorządu terytorialnego oraz przejęcie przez państwo jego dotychczasowych agend działalności, a także fakt, że odtąd podstawowe gałęzie gospodarki narodowej (dotyczy to także przedsiębiorstw i urządzeń komunalnych) stały się mieniem ogólnonarodowym (art. 8 Konstytucji PRL), którego podmiotem własności jest państwo, w istotny sposób wpłynęły na pojęcie i zakres funkcji gospodarki komunalnej.

Przede wszystkim miejsce kryterium podmiotowego — samorządu jako podmiotu gospodarującego — zajmuje kryterium przedmiotowe.[21] Wynika to stąd, że w nowych, zmienionych warunkach ustrojowych podmiotem działającym we wszystkich dziedzinach życia społecznego stało się państwo. Stąd też całą jego działalność administracyjną, występującą w tak różnorodnych formach, można już tylko i wyłącznie dzielić na poszczególne dziedziny, różniące się między sobą przedmiotem działania, w oparciu o kryteria rzeczowe.[22]

---

[17] M. J a r o s z y ń s k i: *Prawo administracyjne, część I*, Warszawa 1952, s. 77.

[18] J. Z a w a d z k i: *Zarys gospodarczej polityki komunalnej*, Warszawa 1935, s. 25.

[19] A. G i n s b e r t: *Gospodarka komunalna w Polsce*, Warszawa 1959, s. 9.

[20] S. K a s z n i c a: *Polskie prawo administracyjne*, Poznań 1946, s. 64.

[21] Por. J a r o s z y ń s k i: *Polskie prawo...*, s. 86.

[22] *Ibid.*, s. 85.

Dochodzimy w ten sposób do wniosku, że gospodarka komunalna w ustroju socjalistycznym staje się po prostu jednym z działów gospodarki narodowej, działem, który różniąc się od innych swą treścią działania, jest jednocześnie administracyjnie wyodrębniony i posiada odpowiadającą mu organizację aparatu państwowego, aparatu, który ten dział gospodarki obsługuje.

II

Podane wyżej określenie gospodarki komunalnej jest bardzo ogólne i wskazuje nam tylko na odmienny sposób ujmowania jej w ustroju socjalistycznym. Nic nam ono jednak nie mówi o samej istocie i zakresie realizowanych przez nią funkcji.

W literaturze tematycznie związanej z omawianymi zagadnieniami zakres pojęcia gospodarki komunalnej jest na ogół przez różnych autorów rozumiany dość jednolicie, chociaż stosowane przez nich kryteria przesądzające o komunalnym charakterze określonych spraw są zróżnicowane. Fakt stosowania różnych kryteriów i różny ich charakter sprawia, że te same rodzaje działalności uważane są przez jednych za komunalne, przez innych zaś nie są uznawane za takie.[23] W konsekwencji prowadzi to do tego, że granice tego działu nie są jeszcze dość precyzyjnie określone, a przynależność niektórych rodzajów działalności do gospodarki komunalnej należy uważać za dyskusyjną.

Stojąc jednak przed koniecznością określenia zakresu pojęcia gospodarki komunalnej i realizowanych przez nią funkcji, musimy bliżej zająć się tymi sprawami, w szczególności zaś zagadnieniem kryteriów, bowiem mają one w tym zakresie decydujące znaczenie.

Stosowane dotychczas przez różnych autorów kryteria przy określaniu pojęcia gospodarki komunalnej wywodzą się bądź to z organizacyjno-prawnej przynależności określonych spraw do resortu gospodarki komunalnej,[24] bądź też wynikają ze społeczno-ekonomicznego charakteru

[23] Por. uwagi na ten temat zawarte w pracy P. Typiaka: *Wiejskie urządzenia komunalne*, Warszawa 1962, s. 12.

[24] „Nie należą do komunalnych urządzeń te, które w myśl wyraźnego przepisu zostały zaliczone do właściwości innego ministerstwa" [...]. „Pojęcie urządzeń komunalnych ulega zatem zmianom odpowiednio do zmiany przepisów o właściwości poszczególnych resortów". — T. Bocheński, S. Gebert: *Zadania gromadzkich rad narodowych i organizacja ich działalności*, wyd. CRZZ, Warszawa 1963, s. 153. „Pojęcie »gospodarki komunalnej« związano ściśle z obowiązującym podziałem na resorty administracyjne; odtąd za sprawy gospodarki komunalnej uważa się wyłącznie te sprawy, które z mocy obowiązujących przepisów należą do resortu gospodarki komunalnej". — Jaroszyński: *Prawo administracyjne, część IV...*, s. 115.

realizowanych funkcji przez tę gospodarkę.[25] Pierwsze mają charakter formalny, bowiem probierzem komunalności spraw jest ich organizacyjna przynależność do resortu. Drugie zaś, biorące za podstawę zarachowania spraw do komunalnych społeczno-ekonomiczną treść realizowanych funkcji, mają charakter materialny.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę pierwsze kryterium, to do gospodarki komunalnej zaliczymy tę administracyjno-gospodarczą działalność państwa, która należy do zakresu działania Ministra Gospodarki Komunalnej.

Granice przedmiotowego wyodrębnienia zakresu działania tego resortu, a tym samym i gospodarki komunalnej w tym ujęciu, podyktowane są oceną treści aktualnych stosunków społeczno-ekonomicznych i znajdują wyraz w obowiązujących w danym czasie przepisach prawnych.[26] Dlatego każdorazowa zmiana oceny treści tychże stosunków, powoduje zmianę w zakresie działania resortu.

Do r. 1950 na szczeblu centralnym nie było organu, który by w całokształcie swej działalności zajmował się wyłącznie sprawami gospodarki komunalnej. Ówczesne Ministerstwo Administracji Publicznej zakresem swego działania obejmowało cały szereg różnych spraw[27] (sprawy stanu cywilnego i ruchu ludności, ochrony przed pożarami i innymi klęskami żywiołowymi, sprawy administracji wyznań i społeczno-polityczne oraz podziału terytorialnego); w odniesieniu zaś do spraw gospodarki komunalnej spełniało funkcję nadzoru nad samorządem terytorialnym. Wypada zauważyć, że funkcje te wykonywane były przez jeden z pięciu istniejących departamentów, to jest przez departament samorządowy,[28] który w całokształcie spraw, obok nadzoru nad administracją samorządową w zakresie gospodarki finansowej i działalności ekonomicznej związków samorządowych, zajmował się sprawami organizacji tych związków i ich organów wykonawczych. Sprawy gospodarki komunalnej w tym zestawieniu stanowiły więc mały wycinek działalności ministerstwa i charakterem swym zbliżone były bardziej do nadzoru niż bezpośredniego kierownictwa.

---

[25] Por. na ten temat D. S a a r: *Finansowanie gospodarki komunalnej*, Warszawa 1957, s. 11; G i n s b e r t: *op. cit.*, s. 12, oraz B. L e d w o r o w s k i, przedmowa do wydania polskiego pracy: B. B. W i e s i o ł o w s k i: *Ekonomika i organizacja gospodarki komunalnej*, Warszawa 1954, s. 5.

[26] Por. rozp. Rady Ministrów z dnia 3 VI 1950 r. w sprawie zakresu działania Ministra Gospodarki Komunalnej, Dz. U. z r. 1950, nr 26, poz. 33, z późniejszymi zmianami.

[27] W. B r z e z i ń s k i: *Zasady ustroju administracji państwa polskiego* [skrypt], Toruń 1949, ss. 8—9.

[28] *Ibid.*: s. 9 oraz *Rocznik Polityczny i Gospodarczy*, Warszawa 1948, s. 68.

Ustawą z 19 IV 1950 r. o zmianie organizacji naczelnych władz państwowych w zakresie gospodarki komunalnej i administracji publicznej,[29] został powołany Urząd Ministra Gospodarki Komunalnej. Określony szeroko rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 3 VI 1950 r.[30] jego zakres działania ulegał w okresie późniejszym wielu zmianom.

Zmiany te szły w dwu kierunkach: z jednej strony uszczuplano zakres jego działania, z drugiej zaś rozszerzano.

Ustawa z dnia 30 XII 1950 [31] sprawy należące do ówczesnego Zakładu Osiedli Robotniczych i dyrekcji osiedli robotniczych w zakresie zarządu budynkami i osiedlami przekazała Ministrowi Gospodarki Komunalnej. W 1952 r. do tegoż resortu przechodzą sprawy nadzoru budowlanego nad utrzymaniem budynków, które do tego czasu należały do resortu budownictwa miast i osiedli.[32] Uchwałą nr 149 Prezydium Rządu z dnia 19 II 1955 r.[33] Minister Gospodarki Komunalnej przejmuje całość spraw inwestycyjnych budownictwa mieszkaniowego wraz z Centralnym Zarządem Budowy Miast i Osiedli „ZOR" oraz podległymi dyrekcjami budowy osiedli robotniczych.

W 1952 r. następuje też poszerzenie zakresu działania resortu gospodarki komunalnej o sprawy geodezji w m. st. Warszawie i Łodzi oraz miastach stanowiących powiaty.[34] Zostaje też powierzona piecza nad targowiskami i rzeźniami usługowymi, która należała do resortu handlu wewnętrznego.[35] Wreszcie na mocy zarządzenia nr 232 Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 X 1958 r.[36] sprawy gospodarki komunalnej w gromadach w całości przechodzą do resortu gospodarki komunalnej.

Równolegle do tego, jak nadmieniliśmy, przebiegał proces odwrotny.

Dekretem z dnia 27 XII 1954 r.[37] z gestii Ministra Gospodarki Komunalnej przechodzą sprawy ochrony przeciwpożarowej, w zakresie unormowanym ustawą z 1950 r. o ochronie przeciwpożarowej i jej organizacji, do Ministra Spraw Wewnętrznych,[38] zaś kominiarstwa do

---

[29] Dz. U., nr 19, poz. 156.

[30] Dz. U., nr 26, poz. 233.

[31] Dz. U., nr 58, poz. 523.

[32] Por. ustawę z dnia 10 VI 1952 r. (Dz. U., nr 34, poz. 235).

[33] Mon. Pol., 1959, nr 25, poz. 261.

[34] W zakresie unormowanym przez dekret z dnia 24 IV 1952 r. Dz. U., nr 26, poz. 162, zmieniony następnie dekretem z 13 VI 1956 r. (Dz. U., nr 25, poz. 155).

[35] Por. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 VIII 1959 r. (Dz. U., nr 49, poz. 296).

[36] Mon. Pol., nr 94, poz. 512.

[37] Dz. U., nr 54, poz. 269.

[38] Dz. U., nr 6, poz. 54.

zakresu Ministra Przemysłu Drobnego i Rzemiosła.[39] Dalsze zmiany wprowadziły uchwały Prezydium Rządu nr 168 i 655 z 1956 r.[40] Na ich podstawie większość elektrowni oraz sprawy inwestycji, zarządu i użytkowania obiektów i urządzeń oświetlenia ulicznego, przeszły do resortu energetyki, ale w tych miejscowościach, w których sieć rozdzielcza została podporządkowana temu resortowi.

Podobnie sprawy nadzoru nad racjonalnym gospodarowaniem i utrzymaniem urządzeń komunalnych i przemysłowych zaopatrujących w wodę oraz gospodarka ściekowa i ochrona wód przed zanieczyszczeniem tymi ściekami, z resortu gospodarki komunalnej,[41] zostaje przesunięta początkowo do Ministerstwa Żeglugi i Gospodarki Wodnej,[42] następnie do Centralnego Urzędu Gospodarki Wodnej.[43] Sprawy zaś nadzoru budowlanego nad utrzymaniem budynków — do właściwości Komitetu Budownictwa Urbanistyki i Architektury.[44] Natomiast do resortu rolnictwa przeszły sprawy budowy i utrzymania urządzeń zaopatrujących ludność gromad w wodę, z wyjątkiem tych, które są przeznaczone jednocześnie do zaopatrywania w wodę ludności miast i osiedli.[45]

Uwzględniając omówione zmiany z zakresu działania resortu, zgodnie z aktualnym stanem prawnym, za podstawowe zadania gospodarki komunalnej uważa się obecnie następujące grupy zagadnień.[46]

Bardzo obszerną i podstawową, ze względu na wagę społeczną, grupę zadań gospodarki komunalnej stanowi gospodarka mieszkaniowa. Zasięgiem swych zadań obejmuje ona organizowanie bezpośrednich pro-

---

[39] Por. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 V 1955 r. (Dz. U., nr 22, poz. 140). Obecnie sprawy kominiarstwa należą do Komitetu Drobnej Wytwórczości (Dz. U., 1958, nr 55, poz. 225).

[40] Uchwała nr 655 z 16 X 1956 r. (Mon. Pol., nr 90, poz. 1019). Natomiast treść postanowień uchwały nr 168 z 9 IV 1956 r. podaje za D. Saarem (*Finansowanie gospodarki komunalnej*, Warszawa 1957, s. 28).

[41] Por. Uchwała nr 436 Prez. Rządu z dnia 7 VII 1954 r. w sprawie państwowej inspekcji ochrony wód (Mon. Pol., A-69, poz. 863).

[42] Por. ustawę z dnia 28 V 1957 r. o utworzeniu Min. Żeglugi i Gospodarki Wodnej (Dz. U., nr 31, poz. 130).

[43] Por. ustawę z 14 VI.1960 r. o utworzeniu Centralnego Urzędu Gospodarki Wodnej (Dz. U., nr 29, poz. 163).

[44] Por. ustawa z dnia 14 IV 1960 r. (Dz. U., nr 29, poz. 164). Obecnie po zniesieniu K.B.U. i A. do Ministerstwa Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych (Dz. U. z r. 1964, nr 8, poz. 41).

[45] Rozporządzenie R. M. z dnia 22 X 1963 r. (Dz. U., nr 51, poz. 284) i uchwała R. M. nr 349 z 22 X 1963 r. (Mon. Pol., nr 85, poz. 409).

[46] W cytowanym już rozporządzeniu R. M. o zakresie działania Ministra Gospodarki Komunalnej sprawy te są podane wg innej kolejności. Tutaj zostały one zgrupowane w pewne zespoły zagadnień, świadomie ukształtowane przez autora.

cesów gospodarczych, tj. budowę, remonty budynków mieszkalnych,[47] ich zarząd, jak też i czynności regulujące stosunki mieszkaniowe.[48]

Doniosłość tej dziedziny zadań gospodarki komunalnej podkreśliło XI Plenum KC PZPR, na wniosek którego Rada Ministrów w lutym 1958 r. uchwaliła tezy w sprawie nowej polityki mieszkaniowej.[49] Zadania tej polityki sprowadzają się do zwiększenia udziału ludności w budownictwie mieszkaniowym, ponoszenia przez ludność pewnych świadczeń w związku z otrzymywaniem mieszkań oraz pozostawienia budownictwa państwowego, realizowanego przez rady narodowe, jako podstawowej formy.[50]

Druga grupa zadań sprowadza się do zapewnienia ludności niezbędnych warunków sanitarno-zdrowotnych poprzez: rozbudowę urządzeń zaopatrujących w odpowiednią wodę do picia,[51] usuwanie i unieszkodliwianie nieczystości stałych i płynnych, utrzymywanie czystości w miejscach publicznych, [52] rozbudowę urządzeń pozwalających na utrzymanie higieny osobistej itp.

Trzecią grupę stanowią zadania w zakresie masowej i indywidualnej komunikacji osobowej w miastach i osiedlach. Chodzi o to, aby poprzez budowę i utrzymanie w należytym stanie dróg, ulic, mostów, organizowanie naziemnej i podziemnej, szynowej i kołowej komunikacji, umożliwić i ułatwić szybkie i swobodne poruszanie się w obrębie osiedli ich mieszkańcom.

Czwartą grupę zadań stanowi zieleń miejska. Obejmuje ona zadrzewianie ulic, utrzymywanie parków, zieleńców, skwerów, podmiejskich lasów komunalnych itp. Znaczenie tej działalności sprowadza się do kształtowania mikroklimatu miejskiego, mającego decydujące znaczenie zdrowotno-wypoczynkowe.

---

[47] Por. ustawa z dnia 22 IV 1959 r. o remontach i odbudowie oraz wykańczaniu budowy i nadbudowie budynków mieszkalnych (Dz. U., nr 27, poz. 156) oraz przepisy wykonawcze wydane na jej podstawie.

[48] Por. ustawę z dnia 30.I 1959 r. prawo lokalowe (tekst jednolity Dz. U. 1962, nr 47, poz. 227) oraz dekret z 28 VII 1948 r. o najmie lokali (tekst jednolity Dz. U., 1958 r., nr 50, poz. 243).

[49] Por. *Rocznik Polityczny i Gospodarczy* 1958 r., s. 690 i n. oraz uchwałę Rady Ministrów nr 59 z dnia 15 III 1958 r. w sprawie dodatkowej pomocy państwa dla spółdzielczego budownictwa mieszkaniowego (Mon. Pol., nr 22, poz. 133) i inne.

[50] Zmianę proporcji na korzyść budownictwa spółdzielczego w r. 1970 na około 55—60% ogólnej liczby budowanych mieszkań, przewidują tezy na IV Zjazd PZPR („Nowe Drogi", nr 4, 1964, s. 58).

[51] Zagadnienie to unormowała ustawa z dnia 17 II 1960 r. o zaopatrywaniu ludności w wodę. Dz. U., nr 11, poz. 72.

[52] Por. ustawę z dnia 22.IV 1959 r. o utrzymaniu czystości i porządku w miastach i osiedlach, Dz. U., nr 27, poz. 157.

Wreszcie ostatnią grupę zadań sprowadza się do zaopatrywania ludności w energię elektryczną, cieplną, gaz, tak dla celów oświetleniowych jak i ogrzewniczych.

Z dotychczasowych rozważań możemy łatwo wysnuć wniosek, że określanie zakresu pojęcia gospodarki komunalnej w oparciu o organizacyjno-prawną przynależność spraw do resortu jest bardzo łatwe i proste. Pozwala nam ono w każdym przypadku, w oparciu o aktualnie obowiązujące przepisy prawa, określić zakres tego pojęcia, o ile naturalnie przyjmujemy założenie, że pokrywa się ono z zakresem działania resortu.

Jeżeli jednak przyjrzymy się bliżej realizowanym zadaniom przez gospodarkę komunalną, to stwierdzimy, że są one bardzo zróżnicowane, a klamrą spinającą je w jedną całość, jest tutaj fakt przynależności ich do jednego resortu. Dlatego wypada zauważyć, że zastosowane kryterium nie wykazuje specyfiki poszczególnych rodzajów administracyjno-gospodarczej działalności państwa, nazywanych komunalnymi i nie daje trwałej podstawy do odróżnienia ich od innych rodzajów tej działalności. Sama zaś definicja ma charakter czysto formalny i nie mówi nam nic o sensie określanego terminu.[53]

III

Skoro próby określenia pojęcia gospodarki komunalnej i zakresu realizowanych przez nią funkcji w oparciu o kryteria formalne, nie doprowadziły nas do pożądanego rezultatu, przeto spróbujmy tego dokonać w oparciu o kryteria materialne.

Kierunki działalności gospodarki komunalnej, jak to już zostało podkreślone, są bardzo zróżnicowane. Zróżnicowanie to sprowadza się do tego, że występują tu świadczenia usług o bardzo szerokim wachlarzu rodzajowo i gatunkowo i zarazem o przeciwstawnym sobie charakterze. Z drugiej zaś strony sposoby ich wypełniania, a także technika wytwarzania, reprezentują sobą różne typy i rodzaje produkcji (usług). Dlatego znalezienie w tym przypadku cech wspólnych oraz objęcie na ich podstawie wspólnym mianownikiem tych usług przeciwstawnych sobie charakterem i sposobem wypełniania zadań, jest przedsięwzięciem nie tylko trudnym, ale wręcz niewykonalnym. Jedyną przeto możliwą płaszczyzną, podkreślaną przez wielu autorów,[54] w oparciu o którą można budować kryteria określające pojęcie i zakres funkcji gospodarki

---

[53] Na temat pospolitych usterek definicji patrz: T. Kotarbiński: *Kurs logiki dla prawników*, Warszawa 1951, ss. 45—46.

[54] Por. przypis nr 25.

komunalnej, staje się społeczno-ekonomiczna treść realizowanych zadań. Za jedno z podstawowych kryteriów w tej mierze uznaje się współzależność, jaka zachodzi pomiędzy zamieszkiwaniem ludzi w skupieniu, a potrzebami, do których zaspokajania służą środki dostarczane przez gospodarkę komunalną.[55]

Życie jednostki w skupiskach powoduje, że nie jest ona w stanie zaspokajać wielu swych potrzeb sama. Przekracza to jej możliwości. Tak np. zaopatrywanie się w odpowiednią wodę do picia, usuwanie nieczystości itp., które to potrzeby w warunkach odosobnionego gospodarstwa domowego mogą być zaspokajane pojedynczo w ramach tego gospodarstwa, to w warunkach większego skupiska miejskiego ten sam rodzaj zaspokajania potrzeb bez wodociągów i kanalizacji jest nie do pomyślenia. Bowiem rozwój wielkich skupisk ludności powoduje konieczność nieustannego procesu uspołeczniania bytowo-gospodarczych potrzeb ludności, potrzeb zaspokajanych przedtem oddzielnie, w ramach odosobnionego gospodarstwa domowego.[56]

W świetle tych rozważań nasuwa się pytanie, czy gospodarka komunalna istnieje na wsi. Problem jej istnienia tam był do niedawna najczęściej pomijany w naszej literaturze, dotyczącej tego tematu. Niektórzy zaś wręcz zaprzeczali istnieniu jej na wsi, wiążąc ją z miastem lub osiedlem typu miejskiego.[57]

Zaistniałe wątpliwości co do jej istnienia na wsi miały być może swoje źródło i w tym, że resort gospodarki komunalnej w praktycznej swej działalności nie zajmował się gospodarką komunalną na wsi, chociaż był do tego zobowiązany ustawą powołującą go do życia.[58]

Fakt, że gospodarka komunalna nawet w obecnych warunkach pod względem rozmiarów i wagi problemu bardziej jest związana z miastem i osiedlem typu miejskiego, nie powinien przesądzać o nieistnieniu jej na wsi.

Podejmowana w Polsce Ludowej społeczna przebudowa wsi, mająca w konsekwencji przynieść wzrost zamożności wsi (poprzez nieustanny

---

[55] Por. Saar: *op. cit.*, s. 12; A. Ginsbert: *W sprawie istoty funkcji gospodarki komunalnej* „Miasto", 1956, nr 1, ss. 3, 7; B. Ledworowski: *Zarys ekonomicznej charakterystyki gospodarki komunalnej*, „Miasto", 1953, nr 4, s. 21.

[56] Por. K. Marks i F. Engels: *Soczinienija*, t. IV, Moskwa 1948, s. 19.

[57] „Czy oznacza to, iż w warunkach dobrze zagospodarowanych osiedli wiejskich można mówić o gospodarce komunalnej? Wydaje się, że nie". — Ginsbert: *op. cit.*, s. 37. Autor ten w pracy *Gospodarka komunalna w Polsce*... zmienił swój punkt widzenia w tym zakresie (ss. 11—12).

[58] Ustawa z dnia 19.IV.1950 r. o utworzeniu Urzędu Ministra Gospodarki Komunalnej (Dz. U., nr 19, poz. 156) głosi, że do zakresu jego działania należą „sprawy gospodarki komunalnej miast i wsi".

rozwój produkcji rolnej) i podniesienia kultury bytowania jej mieszkańców, jest nie do pomyślenia bez rozwoju urządzeń komunalnych. Należy mieć na uwadze i ten moment, że wieś w przyszłości kształtować się będzie niewątpliwie jako osiedle coraz bardziej zwarto' zabudowane i wyposażone w podstawowe urządzenia komunalne.

Wyrazem doceniania wagi tego problemu i tendencji rozwojowych wsi, jest szereg wydanych w ostatnim czasie aktów prawnych. Niewątpliwie na uwagę zasługuje tu zarządzenie nr 232 Prezesa Rady Ministrów z 30 X 1958 r. w sprawie wykonywania zadań dotyczących gospodarki komunalnej w gromadach.[59] Zarządzenie to sprawy te w całości przekazało do resortu gospodarki komunalnej. Odtąd ponosi on całkowitą odpowiedzialność za rozwój wiejskich urządzeń komunalnych, wymienionych taksatywnie w tym zarządzeniu. Praktyczna jednak realizacja zadań komunalnych w gromadach, w szczególności budowa takich urządzeń jak wodociągi, kanalizacja i inne, które są kapitało-chłonne, uzależniona jest od wiejskiej struktury jednostek osadniczych, która jak wiadomo, charakteryzuje się u nas znacznym rozproszeniem. Przeto poprawa istniejącego stanu jest niezbędnym warunkiem dla rozwoju tych urządzeń. W sukurs temu przychodzą następne akty prawne: ustawa z dnia 31 I 1961 r. o terenach budowlanych na obszarach wsi,[60] a w szczególności wydane na jej podstawie rozporządzenie Przewodniczącego Komitetu Budownictwa, Urbanistyki i Architektury z dnia 31 V 1961 r.,[61] które przy wyznaczaniu terenów budowlanych nakazuje kierować się wytycznymi mającymi na celu przekształcenie sieci osadniczej na wsi w kierunku skupienia zabudowy w racjonalnie gospodarowanych jednostkach osadniczych (§ 5 pkt 1), z uwzględnieniem możliwości budowy urządzeń komunalnych (§ 4 pkt 2).

Gospodarka komunalna, wykraczając poza rogatki miast, dotarła do wsi niezależnie od przepisów prawnych i znajduje realne odbicie w praktycznej działalności. Przykładem tego jest stały wzrost nakładów inwestycyjnych na urządzenia komunalne wsi. W skali ogólnokrajowej oraz niektórych województw w latach 1959—1962 kształtował się on następująco: [62]

---

[59] Mon. Pol. nr 59, poz. 512.

[60] Dz. U., nr 5, poz. 30.

[61] Rozporządzenie Przewodn. K. B. U. i A. z dnia 31 V 1961 r. w sprawie zasad i trybu wyznaczania terenów budowlanych na wsi (Dz. U., nr 30, poz. 150).

[62] Dane zaczerpnięte z *Rocznika Statystycznego Gospodarki Komunalnej*, Wydawnictwo Ministerstwa Gospodarki Komunalnej, Warszawa 1963, tabl. 9 (115), s. 190.

Nakłady w milionach złotych

wyszczególnienie	1959	1960	1961	1962
ogółem	27,0	44,2	62,5	137,5
woj. bydgoskie	2,0	4,8	10,3	8,4
woj. lubelskie	1,8	5,3	2,5	19,7
woj. opolskie	1,7	3,0	1,2	4,5

Zostały też osiągnięte na tym odcinku poważne wyniki rzeczowe. Ilustrują to następujące dane: [63]

wyszczególnienie	jedn. miary	1961	1962	$\frac{1962}{1961}$
ujęcia wodociągowe ogółem	tys. m^3/d	95	168	177
w tym dla gromad	„ „	4	5	125
sieć wodociągowa ogółem	km	342	357	104
w tym dla gromad	„	51	87	170

Dla rozszerzenia tej tabeli warto dodać, że na 597 zakładów budżetowych, na terenie gromad działa 355. Działalność oczyszczania prowadzą 132 zakłady, zaś produkcja wody gromadzkich wodociągów osiągnęła 9,1 mln m^3.[64]

Już w świetle przytoczonych danych wydaje się chyba w pełni uzasadnione stwierdzenie, iż pogląd, jakoby gospodarka komunalna charakterem swych zadań była wyłącznie związana z miastem lub osiedlem typu miejskiego, popada w sprzeczność z realnie istniejącą rzeczywistością i, jako nie wytrzymujący próby życia, powinien być odrzucony.

Kolejnym kryterium jest wpływ gospodarki komunalnej na warunki bytowe ludności.[65] Jest bowiem rzeczą bezsporną, że całokształt usług świadczonych ludności przez gospodarkę komunalną, przyczynia się jak najbardziej do podniesienia jej warunków materialno-bytowych.

Jeżeli jednak mówimy o wpływie tych usług na warunki materialno-bytowe ludzi, to nie chodzi nam o sprawy mające istotne znaczenie dla biologicznego zjawiska życia ludzkiego w ogóle, lecz o wpływ ich na warunki bytowe, wynikające z faktu zamieszkiwania ludzi w skupiskach. Tylko bowiem tego typu świadczeniem usług i zaspokajaniem potrzeb w tym zakresie zajmuje się gospodarka komunalna. Usługi tego typu mają podstawowe znaczenie dla warunków bytowania ludzi w skupieniu, a podstawowość ta wynika także i stąd, że zaspokajają one

---

[63] *Rocznik Polityczny i Gospodarczy*, Warszawa 1963, s. 335.

[64] *Ibid.*, s. 407.

[65] Patrz przypis nr 55.

potrzeby ludzi odczuwane codziennie i powszechnie. Albowiem obecne warunki życia w skupieniu czynią koniecznym organizowanie systemu zbiorowego zaspokajania określonych materialno-bytowych potrzeb, które dawniej zaspokajane były przez każdego z mieszkańców w sposób indywidualny, własnymi siłami i środkami.[66]

Wreszcie określone kryterium, pozwalające wyróżnić gospodarkę komunalną z innych działów gospodarki narodowej, stanowi sposób dostarczania usług. Gospodarka komunalna świadczy ludności usługi, które wymagają dostarczenia i wykonania ich na miejscu, których nie można wywozić do innych miejscowości.[67]

Produkowane natomiast w skali masowej przez przemysł dobra materialne, można gromadzić na zapas, przechowywać, a nadto przewozić do innych miejscowości, które odczuwają brak tych dóbr.

Klasyfikując poszczególne rodzaje administracyjno-gospodarczej działalności w oparciu o ostatnio wymienione kryterium, możemy stwierdzić, że niektóre spośród obecnie zaliczanych do gospodarki komunalnej nie mieszczą się w zakresie jej działania. Przykładowo można tu wymienić przedsiębiorstwa specjalistyczne,[68] podległe resortowi gospodarki komunalnej, które same bezpośrednio nie biorą udziału w zaspokajaniu potrzeb komunalnych ludności, a których charakter produkcji nie różni się niczym od innych przedsiębiorstw przemysłowych.

Z drugiej strony w oparciu o to kryterium do gospodarki komunalnej można by zaliczyć pewne dziedziny działalności, które obecnie nie należą do zakresu jej działania, lecz sposobem świadczenia usług nie różnią się niczym od typowych zadań urządzeń komunalnych. Do tych ostatnich można zaliczyć: jadłodajnie, piekarnie oraz cały szereg innych typów usług, jak: fryzjerstwo, szklarstwo, kominiarstwo itp.

Każde z zaprezentowanych tu kryteriów daje w zasadzie podstawę do określenia pojęcia i zakresu funkcji gospodarki komunalnej, jednakże nie na tyle, abyśmy mogli w oparciu o nie w pełni wyczerpać zakres tego pojęcia, przeto wydaje się uzasadnione przy budowie definicji stosować kryteria będące syntezą wszystkich sugerowanych w literaturze. Zbudowana w ten sposób definicja będzie mieć niewątpliwie tę zaletę, że zakresem swym obejmie ona w zasadzie wszystkie podstawowe kierunki działalności uznane u nas tradycyjnie za komunalne. Z drugiej zaś

---

[66] A. Ginsbert: *Zarys polityki komunalnej* [skrypt], Warszawa 1960, s. 3.

[67] S. J. Szarow: *Gospodarka Komunalna jako zespół podstawowych gałęzi gospodarki miejskiej*, rozdz. II, w tłumaczeniu K. Stachowicz, zamieszczony w „Miasto", 1953, nr 1, ss. 36 i n.

[68] Na przykład Przedsiębiorstwo Sprzętu i Transportu Sanitarnego w Łodzi podporządkowane Ministrowi Gospodarki Komunalnej, *Rocznik Polityczny i Gospodarczy*, Warszawa 1959, s. 135.

strony zawierając w sobie omówione wyżej kryteria jako jej elementy składowe, mieć będzie ona w porównaniu do definicji opartej na kryteriach formalnych tę przewagę, że w sposób pozytywny mówić nam będzie o sensie określanego terminu, a zatem jej wartości poznawcze nie mogą budzić zastrzeżeń.

Biorąc tedy za podstawę omówione tu kryteria i zgłoszone uwagi, gospodarkę komunalną można by określić następująco: jest to dział gospodarki narodowej, którego zadaniem jest świadczenie usług w zakresie zaspokajania codziennych, podstawowych, materialno-bytowych potrzeb ludności, wynikających z faktu zamieszkiwania ludzi w skupieniu, a wymagających wykonania w miejscu i czasie ich dostarczania.

Podana definicja jest na pewno niedoskonała, gdyż na jej podstawie nie możemy w każdym konkretnym przypadku określić co należy, a co nie należy do gospodarki komunalnej. Wynika to niewątpliwie jak nadmieniliśmy, z bardzo zróżnicowanych co do formy i treści realizowanych zadań przez gospodarkę komunalną. Jednakże jest ona mimo to na tyle dobra i przydatna, że pozwala nam wskazać zasadnicze kierunki działania gospodarki komunalnej i wyodrębnić ją spośród innych działów gospodarki narodowej. Wydaje się, że opracowanie takiej definicji, która byłaby aktualna w każdym czasie i miejscu jest niemożliwe, a powody są różne.

Wymienione kryteria, w oparciu o które została ustalona definicja, nie przekreślają możliwości stosowania innych, bardziej szczegółowych lub ogólnych. Z drugiej strony istotną rolę odgrywają tu względy natury organizacyjno-prawnej, a także tradycjonalizm nakazujący traktować niektóre kierunki działalności jako typowo komunalne.

Jak istotny wpływ na zakres pojęcia gospodarki komunalnej wywierają te elementy świadczyć może przynależność do niej ogrodów zoologicznych. W ZSRR i niektórych krajach demokracji ludowej uznano je za placówki o charakterze dydaktyczno-oświatowym, wychodząc z założenia, że w działalności ich przeważają elementy naukowo-badawcze. W Polsce natomiast za dominującą cechę tych ogrodów uważa się zagospodarowanie terenów zajętych przez nie w sposób typowy dla terenów zieleni miejskiej. Stąd też ogrody te zostały włączone do gospodarki komunalnej, jako jeden z elementów systemu zieleni miejskiej.[69] W Czechosłowacji np. komunalizacji poddano cały szereg dziedzin rzemiosła, jak: fryzjerstwo, kominiarstwo, szklarstwo i inne, a wyłączono: gazownictwo, ciepłownictwo, wodociągi i kanalizację oraz hotele.[70] Dziedziny te tradycyjnie uznawane u nas za typowo komunalne,

---

[69] S a a r: *op. cit.*, s. 14 i 15.

[70] Por. artykuł A. G i n s b e r t a: *Gospodarka miejska w Czechosłowacji*, „Miasto", 1958, nr 2, s. 22.

tam, ze względów organizacyjnych, podlegają odpowiednio: Ministerstwu Paliw, Energetyki, Urzędowi Gospodarki Wodnej oraz Ministerstwu Handlu Wewnętrznego.

Podobnie rzecz się ma także z hotelami w Węgierskiej Republice Ludowej, w której, w przeciwieństwie do Polski i ZSRR, hotele zalicza się do przemysłu „gospodniego", biorąc za podstawę fakt, że są one najczęściej sytuowane pod jednym dachem z restauracjami. Nie podlegają gospodarce komunalnej również pralnie i farbiarnie.

Uniwersalność podanej definicji podważa także okoliczność, że wskazany zakres zadań i funkcji gospodarki komunalnej trudno jest uznać za niezmienny. Nieustanny rozwój techniki i organizacji produkcji stwarza bowiem coraz szersze możliwości w zakresie wzrostu poziomu warunków bytowania człowieka i zaspokajania jego potrzeb.

Ten stan rzeczy sprawia, że z biegiem czasu następuje z jednej strony proces poszerzania funkcji gospodarki komunalnej, z drugiej zaś uszczuplania. Wraz z rozwojem techniki wykorzystania energii elektrycznej dla potrzeb człowieka oraz rozwojem wielkich skupisk ludności, pojawia się masowa komunikacja miejscowa w postaci tramwajów, trolejbusów, metra, kolei podmiejskich, a oświetlenia naftowe i gazowe zostają zastąpione elektrycznym. Natomiast rozwój nowoczesnego budownictwa mieszkaniowego, wyposażonego we wszelkie wygody musi wypierać z gospodarki komunalnej prowadzenie, w szerszym niż dotychczas zakresie, publicznych łaźni komunalnych.

Tak więc bieg rozwoju społeczeństwa będzie stwarzał nie tylko nowy zakres funkcji gospodarki komunalnej, ale także poddawał ją dalszym określonym zmianom.

РЕЗЮМЕ

Термин „коммунальное хозяйство" связан с историческим развитием местного самоуправления, в основе которого лежало учение о гмине. Вследствие того, что старейшая и основная единица этого самоуправления была гмина, иначе — коммуна, прилагательное „коммунальный" отнесено к местному самоуправлению. Дела, которые находились в ведомстве самоуправлния, получили название „коммунальных". Понятие коммунального хозяйства в указанном смысле — это юридическая категория. Понятие это связано с определенной формой собственности.

Такой подход к коммунальному хозяйству существовал в Народной Польше до 1950 г. Отмена в этом году местного самоуправления и принятие его ведомства государством, а также факт обобществле-

ния промышленности, привели к тому, что государство стало единственным субъектом экономической жизни. Таким образом, в его деятельности можно различать отдельные отрасли на основании вещественных критериев. Коммунальное хозяйство стало в этих условиях одной из отраслей народного хозяйства.

Содержание функции коммунального хозяйства отождествляется с объемом компетенции соответствующего ведомства. Это становится причиной того, что производятся попытки определения понятия коммунального хозяйства при помощи критерия объема ведомства. В соответствии с этим под коммунальным хозяйством понимается деятельность государства, которую выполняет министр коммунального хозяйства.

Коммунальное хозяйство определяется также при помощи общественного и экономического содержания осуществляемых заданий. Основным критерием в этом отношении является зависимость между проживанием людей в населенных пунктах и потребностями, которые удовлетворяет коммунальное хозяйство.

Проблема коммунального хозяйства в деревне возникает, по мнению автора, вследствие существующего уже там оборудования и процесса дальнейшего и быстрого его строительства, а также тенденции изменения структуры сельского строительства в смысле его сосредоточения.

Следующим критерием является влияние услуг коммунального хозяйства на материальные бытовые условия людей, живущих в селениях.

Метод обслуживания также отличает народное хозяйство от иных отраслей хозяйства.

Синтезируя предлагаемые критерии коммунальное хозяйство можно определить следующим образом: коммунальное хозяйство это отрасль народного хозяйства, в задачи которого входит удовлетворение бытовых нужд населения, проживающего в стандартизованных густонаселенных пунктах.

Это определение автор не считает универсальным.

RÉSUMÉ

Le terme „économie communale" est lié avec le développement historique de l'institution de décentralisation, ayant à sa base la science de la commune. Du fait, que l'unité fondamentale et la plus vieille de la décentralisation était justement la commune, l'expression „communale" a été élargie pour la décentralisation territoriale entière. La totalité des problèmes pourtant, qui, dans le régime d'un État donné

appartenaient à l'étendue de l'activité de la décentralisation, prend, par cela, le nom des problèmes communaux, l'économie de la commune étant définie par celui de „l'économie communale". La notion de l'économie communale, dans cette signification, forme une catégorie juridique formelle et est liée avec la forme définie de la propriété, et pas avec le contenu de l'activité.

Cette façon de considérer l'économie communale était actuelle aussi en Pologne Populaire jusqu'à 1950. L'abolition de la décentralisation territoriale ayant eu lieu dans cette période et l'interception de ces anciennes directions d'activité par l'État, de même que la nationalisation de l'industrie, ont causé le fait que l'État est devenu l'unique sujet agissant dans toutes les domaines de la vie économique. Son activité peut être, en résultat, divisée seulement et uniquement en domaines particuliers, se fondant sur les critères concernant le contenu de l'activité. Ainsi l'économie communale dans le régime socialiste devient une des parties de l'économie nationale.

L'étendue des fonctions de l'économie communale est identifiée avec celle de l'activité d'un ressort respectif. De ce fait viennent les essais de définir la notion de l'économie communale à base de l'appartenance juridique et d'organisation des affaires à un ressort. Conformément à cela, à l'économie communale est comptée cette activité administrative et économique de l'État, qui appartient à l'étendue de l'activité du Ministre d'Économie Communale.

Cette étendue des fonctions est parfois définie aussi à base du contenu économique et social des tâches réalisées. Pour un des critères fondamentaux dans cette mesure est considérée l'interdépendance ayant lieu entre le fait que les hommes habitent en agglomération et les besoins pour la satisfaction desquels servent les moyens fournis par l'économie communale.

Le problème qui surgit, à savoir celui de l'existence de l'économie communale à la campagne, est justifié par l'auteur par le fonctionnement des aménagements y existant déjà et, en plus, par le procès très intense de leur construction ultérieure, cadrant avec la tendance au changement de la structure du réseau de colonisation rurale vers la concentration des bâtiments.

Le critère suivant est celui de l'influence de la totalité des services faits par l'économie communale sur les conditions d'existence et conditions matérielles des hommes vivant en agglomération.

Ce qui fait distinguer l'économie communale des autres parties est la manière de fournir ses services.

À base de la synthèse des critères suggérés, l'économie communale peut être définie comme suit: c'est une partie d'économie nationale, dont la tâche est la prestation des services du domaine de la satisfaction des besoins d'existence et matériels quotidiens de la population, résultant du fait d'habiter en agglomération et exigeant la réalisation en endroit et temps de leur fournition.

La définition donnée n'est pas considérée par l'auteur comme universelle.

Papier druk. sat. III kl. 80 g. Format 70 × 100 Druku str. 19
Annales UMCS Lublin 1964 LZGraf. im. PKWN, Lublin, Unicka 4 Zam nr 561. 15.II.65
700 + 125 egz. H-3. Manuskrypt otrzymano 15.II.65 Data ukończenia 20.VII.65